

VOX EST FEST 2001

Eesti Filharmoonia Kammerkoori uus hooaeg algas traditsioonilise festivaliga "Vox est fest", mis seekord oli pühendatud hispaania muusikale. Festival toimus 16. – 22. septembrini ja seal esinesid Paul Hillier (nii dirigendi kui ka solistina), suurepärase harfimängija Andrew Lawrence King (seekord ka dirigendina), organist Christopher Bowers-Broadbent ning Eesti Filharmoonia Kammerkoor. Festivali lõpetas Ralvusooperis "Estonia" etendunud Manuel de Falla ooper La Vida Breve ("Lühike elu"), lavastas Neeme Kuuningas, dirigeeris Jüri Alperten.

Kui arutleda festivali nime üle, siis oleks ehk kuuldud muusikaga pisut paremini sobinud mitte "Vox est fest", vaid hoopis "Vox fiesta", kui see ei tooks liiga konkreetseid paralleele mitte kunagise Pärnu džässifestivali, vaid hipaania kultuuriruumis loodud muusikaga.

Selline nimekuju teeks au Eesti Filharmoonia Kammerkoori muidu nii läbimõeldud kontserdisarjadele koostöös erinevate dirigentidega. 1996. ja 1997. aastal toimus Olari Eltsi juhtimisel sari "Vox nova". Järgmisel hooajal juhatas "Vox antiqua" kontserte vastava ala asjatundja Toomas Siitan.

Niisiis "Vox est fest" – seda pealkirja võiks vabalt tõlgendada kui Eesti sügisese eksteerivat festivali – Eesti festivalide hääl.

"Vox est festi" algusaegadel võis festivali kavades välja lugeda eesmärki luua aeg ja ruum, kus oleks võimalik kuulata eesti klassikat, sest uute teoste esitamiseks on väljundid nii "NYYD"-festivali kui ka Eesti Muusika Päevade näol, nüüd lisaks ka Eesti Muusikaakadeemia Sügisfestival noortele verisulis heliloojatele. Hiljem ei suudetud muidugi kiusatusele vastu panna ja hakati festivalile tellima uudisteoseid, korraldati Tõnis Kaumanni autoriõhtu pealkirjaga "Nihilissimus acutus".

Paul Hillier – laulja, dirigent, muusikakirjutiste autor, alates möödunud sügisest Eesti Filharmoonia Kammerkoori peadirigent ning koos Tõnu Kaljustega festivali "Vox est fest 2001" kunstiline juht.

Sirvides koori hooaja repertuaari on näha, et kavas on küllaltki palju eesti muusika klassikat – Kreeki, Tobias, Pärti, Sisaskit, aga ka Kaumanni, kõrvuti seekordsel festiva-

lil ette kandmist leidnud Tomas Luis de Victoria teosega *Tenebrae Responsories*.

Kummaline festival, mille olemuse võiks kokku võtta lausega Hispaania kultuuriruumis loodud muusika inglise muusikute pilgu läbi eesti muusikute kaasabil Eesti publiku ees. Sellist nähtust võiks nimetada koori üleminekuajaks. Õnneks on tegemist kõrgkul-

kannatusnädalal ettekandmiseks loodud muusikat esitada.

*Olin kui süütu tall,
mind viidi ohverdada ja ma ei teadnud seda,
mu vaenlased
pidasid mu vastu nõu:
Tulge, paneme puud ta leivasse
ja hävitame ta elavate maalt.*

Teos koosneb kaheksateistkümnest responsooriumist, mis on kirjutatud esitamiseks kolmel päeval enne ülestõusmispühi. Selline spetsiifika on ka põhjus, miks teost tänapäeva kontserdilavadel vähe esitatakse. Hillier näib püüdvat seda tava muuta.

Teos juhatas sisse ootamatusi täis festivali, kuhu keeruliste sündmuste tõttu ei jõudnud festivali oletatav tõmbenumber, hispaania rahvamuusikute ansambel – Carlos Piñana Grupp. Eheda flamenkomuusika tarvis oli isegi suurem saal Sakala Keskuses välja valitud. Hispaania temaatikat esindas hispaania vanamuusika. Kui veel tänasel päeval peaks tekkima küsimus, miks ikkagi tegelda vanamuusika esitamise ja uurimisega, siis saab see ehk mõistetavaks, kui mõelda, et see ei ole huvitanud mitte ainult uurijaid, vaid innustanud ka muusika loojaid nägema hetkel olemas olevaid kompositsioonitehnilisi ja tämbri ning rütmi käsitluse võimalusi pisut teise kandi pealt. Samuti on oluline hispaania renessanssmuusika mõjutatus araabia, täpsemalt mauride kultuurist. Idamaade muusika, nii araabia kui ka hiina ja jaapani oma, huvitab endiselt paljusid kunstihingi.

Victoria muusika järgis, nagu ikka parim osa selle ajastu muusikast, tundlikult ja täpselt tekstinüansse, ja sellest oli peale koori võimalik osa saada ka usinatel kontserdiküllastajatel, kes kavalehelte teose arengut jälgisid, seda Toomas Siitani tõlkes. Teos jaotub kolme responsooriumigruppi ja need liigendused toodi välja pausidega osade vahel, mille ajal koor liikus delikaatselt altari eest kõrvale. Taandumine andis lisaks kiriku kajale ka mõttelist kajaruumi ning süvendas veelgi teose emotsionaalset mõju. Teose lõpplahendus jääb helilooja tahtel just nagu õhku rippuma, seega igati hea teos, millega alustada täispikka festivaliprogrammi.

Organist Christopher Bowers-Broadbent.
Caroline Forbesi foto

tuuriga ja kontserdid pakkusid mitmeid elamuusi.

Festival algas eespool nimetatud XVI sajandi hispaania polüfooniku Victoria teosega Niguliste kirikus. Teos on mõeldud kõlama kannatusnädalal. Ameerikas toimunud ootamatute jõhkrate sündmuste järel sobis

Hillieri käsitus pakkus delikaatselt välja koori tämbripaletti erinevate solistide, mitmesuguste ansamblikoosluste ja koori täiskõla vahendusel — kõik oli peen ja rafineeritud. Filharmoonia Kammerkoor, kes aastaid tagasi korraldas terve kontserdisarja, mis pühendatud vanamuusikale, sai Hillieri käe all taas võimaluse lihvida vana polüfoonia esituse täpset kõlapilti. Sel kontserdil polnud põhjust millegi kallal nuriseda, koor kõlas Eesti esinduskoorile vääriliselt ning intonatsiooniliselt puhtalt.

Siitpeale hakkas aga festivali tabama väikeste, kuid pidevate ebaedude ahel. Järgmisel õhtul pidi Niguliste kirikus üles astuma inglise kontratenor James David, kuid solisti haigestumise tõttu toimus Christopher Bowers-Broadbenti soloõhtu. Kuulsa Cambridge'i *King's College*'i poistekoori kooripoiss, nüüd *Gray's Inn*i organist ja koormeister, samuti Londoni sünagooigi organist, on viimasel ajal pühendunud orelimuusika tänapäevasemale repertuaarile, andes plaadifirma ECM all välja plaate Pärdi, Bryarsi ja Messiaeni loominguga. Tema isiklik looming, millest teost *Salve regina* oli võimalik kontserdil kuulda, on valdavalt sakraalne. Orelimuusika, mida esitas Bowers-Broadbent, erineb pisut sellest, mida tavaliselt kuuleme eesti suvistel orelifestivalidel. Kontserdil kõlasid vaheldumisi orelirepertuaari põhiheliloojate hulka kuuluvate autorite teosed, näiteks César Francki Koraal *h*-moll, aga ka XX sajandi orelimuusika klassika Olivier Messiaenilt — *Dipytyque* — ja Arvo Pärdi *Annum per annum* väga heas ettekandes. Kelmikate orelilugude poole pealt ja üllatav kogu kontserdil oli Kevin Volansi *Walking song* ("Jalutamislaul"), täiesti selgelt muusikaliselt kujundlikule pealkirjale vastav pala. Kui Kevin Volansilt meenub eelkõige *Kronos Quartet*'i poolt sisse mängitud meditatiivne ja minimaalsete nõtkete vahenditega kujutatud "Valge mees magab", poeetiline viieosaline helimaaling, siis 17. septembri kontserdil kuuldu oli pretensioonitu ja eelkõige just sellega võluski. Orelirepertuaaris hinnatakse üldjuhul suuri kõlamassiiive, pidulikkust, paatost või sakraalmuusika teoseid; Bowers-Broadbenti kontsert aga oli vaikne enesesse süüviv, otsekui kontsert sõprade ringile. Isiklikult pole mul seni olnud juhust kuu-

lata kontserdil nii malbelt kõlavat orelimuusikat. Peale malbuse võis aimata, kui tundlikult suudaks Bowers-Broadbent tajuda kaasmuusikut. Puudusid esiletungivad järsud žestid. Kava oli kaunilt üles ehitatud ja tegelikult ei kaotanud oma võlu vaatamata kergele eksperimenteerimisele laulja haigestumise tõttu.

Üks festivali unustamatuid elamusi — harfikunstnik Andrew Lawrence King.

Rahvusvahelistel lennuliinidel valitseva segaduse tõttu viibis solist kontserdil üsna igapäevastes mõnusates riides.

Trubaduudid asusid oma kunsti tutvustama 18. oktoobril. Poeesiale astuti sel õhtul Mustpeade Maja saalis üks sammuke lähemale. Laulis Paul Hillier ja harfil sõrmitses oivalisi improvisatsioone Andrew Lawrence King.

Kummaline, aga kõik saalis olnud kuulajad muutuvad ebamaiseks, kui püüavad edasi anda kuuldud kogemust, kus ühes rütmis pöörati tekstiraamatu lehekülgi, et maitsta

tekstitruu muusika hõrku maitseid. Need inimesed, kes sinna tulid, lihtsalt pidid mõistma, missugusest suurepärasest sündmusest neil õnnestus osa saada.

Harfimängu tehnikat võis rohkem nautida festivali lõppkontserdil *Missa Mexicana* esitusel mängitud soolodes, kuid rüütli-muusikas püüdis Lawrence King tekitada sõnadega sobivaid kõlavarjundeid. Näib kummaline, et ühel väikesel hapral pillil saab tekitada nii palju dünaamilisi nüansse. Laulud, mis reaalajas on lühikesed ja kammerlikud, saavutasid sisulise sügavuse tõttu suurteose mõõtme.

*Väike Juacho poiss, sa sündisid muula ja härja varjus. Sa oled kuningate külaline...
Nad korraldavad Sinu auks Fiesta...*

Nii eksootilist missat, nagu lõppkontserdil kõlanud *Missa Mexicana*, pole vist siinmail varem kõlanudki. 21. septembri õhtul esitleti Mustpeade Majas lühikest elavat entsüklopeediat mehhiko missade esitamiskultuurist barokiajastul. Lawrence Kingi kogutud *Missa Mexicana* on osa viimasel ajal Ameerikas tekkinud suunast avastada Ladina-Ameerika kultuuri huumusekihtidest katedraalide ja baroki ning klassitsismi ajastu muusikat. Samalaadsetest ideedest rääkis suvel Eesti Filharmoonia Kammerkooriga spirituaalide kontserdi teinud dirigent, ansambli *Chanticleer* juht Joseph Jennings. Nüüd kõneles samasugustest otsingutest ja püüdlustest Lawrence King. Lähtutakse tõdemusest, et Euroopas seni tundmatu muusika pole kunstilise kvaliteedi poolest sugugi kehvem. Mehhiko muusika puhul hakkab rolli mängima sealse kultuuri tugev seotus emamaa Hispaaniaga. Mehhiko muusika on segu hispaania originaalloomingust, mis osalt levis Mehhikosse rännanud hispaania muusikute kaudu (näiteks Gaspar Fernandez), ning kohalikust rahvamuusika mõjudega muusikast. Rahvaliku sisu ja muusikaga laulukeste lisamisest ametlikule missale kasvas Mehhikos välja uus traditsioon. Muusikalise materjali, mille Lawrence King Mehhiko unustatud kirikunurkadest üles otsis, seadis ta tänapäevases mõttes suurematele koosseisudele. Mehhiko missa koosnes blokkidest, millest igaüks sisaldas n-ö missa kohustuslikke osi, mida ümbritse-

sid vürtsi lisavad *chanson'*i-sarnased muusikapalad erinevatelt autoritelt. Neid esitati teatraalses stiilis, tegelaskujude omavahelise suhtlemise vormis. Kirju muusikabuketi sidusid tervikuks Lawrence Kingi harfiimprovisatsioonid. Erinevalt vaoshoitud trubaduurilaulude seadetest ei puudunud mehhiko missas pillid, mis aeg-ajalt astusid muusikalises mõttes sammukese esiplaanile. Löökpille ning kitarrri mängis Ricardo Padilla ja positiivorelit Annamari Pohlo, mõlemad soome päritolu muusikud.

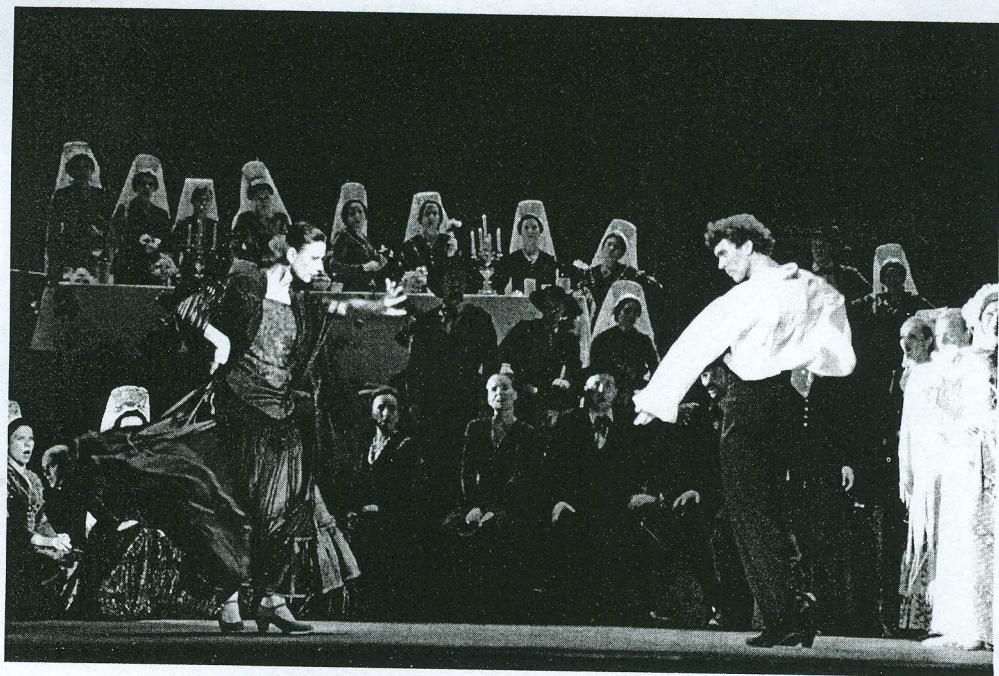
*Villancico'*de laulmisel ei puudu Hispaania kirikus ka oma praktiline eesmärk, rahvalike lõbusate laulukeste esitamine meelitab kirikusse ka jumalakartmatumad kodanikud. *Villancico'*de juured on kohalikud tantsumuusikas, mida leiab Mehhikos hiljuti avastatud tantsukogumikust *Melihiko Codex Saldivar*.

Kammerkoor tundis ennast laval mehhiko külakogukonnana, meelelahutusjanuse ja meelelahutust pakkuva rahvahulgana, kes tavapärase musta vormiriietuse asemel kandis värvikirevaid ja eklektilisi rõivaid. Laval kõndis ja õõtsus värvikirev seltskond suurepäraseid lauljaid. Ansamblite ja solistide vahetumise ajal moodustati uusi kooslusi ja koguni vahetati asukohta saalis. Väiksemad sooleerivad grupid jõudsid ringiga rõdu kaudu taas lavale. Kiita tuleb peale küllaltki hea ansamblitunnetuse ka silmapaistvalt esinenud kontratenorit Risto Joosti, tema esitatud sooloonumbrid või vahelehoiked olid ülimalt loomulikud ja jõulised.

Kontserdi juurde kuulusid lühikesed selgitavad kommentaarid Lawrence Kingilt.

Eesti publikule oli see kaunis elamus ning lisab Filharmoonia Kammerkoori rahvamuusikaesituse veel ühe kogemuse omapärasest muusikakultuurist, mida nad suudavad paindlikult tabada.

Sel festivalil tegi Eesti Filharmoonia Kammerkoor koostööd Rahvusoooperiga "Estonia". Lavastati Manuel de Falla vähe mängitud, 1913. aastal esietendunud lühiooper "Lühike elu". Teos, mis samuti kõneleb elust rahvalikumana külje pealt, ehkki de Falla ooper on siiski eelkõige väga rafineeritud muusika. Dirigendipuldus oli Jüri Alperteni ja ooperi lavastas Neeme Kuningas. Ooperi lühike eluline süžee, mis kõneles võrgutatud ja petetud

Festivali "Vox est fest" raames Rahvusooperis "Estonia" etendunud Manuel de Falla ooperi "Lühike elu" tuliseimad hetked lõi flamenkotants. Koreograaf Claudia Ševtšenko.

külatüdrukust, avaneb ooperis tegelaste sise-
miste pingete kaudu.

De Falla ooperi seisundite ja sümbolite
esitamine võis olla keeruline ülesanne.
Mõningad detailid õnnestusid. Näiteks Pille
Jänese kujundatud kaldtee. Laval oli esiplaanil
raagus sidrunipuu, sest tegelikult on üsna
ooperi algusest peale selge, et keegi saab loos
surmavalt haiget. De Falla fantastiline muusi-
ka lummas ja varjutas kohati mõningad häiri-
vad detailid, küll aga oli balanss orkestri ja laul-
jate vahel pisut viltune nagu elutee keset lava.

Peategelastest mängis Pacot Ameerika-
kast kohale sõitnud kuuba päritolu, Manhat-
tanil elav tenor Bernardo Villalobos, kelle laul-
dud tekst kõlas selgelt ja arusaadavalt – his-
paania keelt tundmatagi saavad romaani keel-
te sarnasuse tõttu paljud sõnad mõistetavaks.

Granada noore neiu Saludi osa laulis
pisut staatilisem Nadia Kurem. Kurem tõi la-
vastusse paradoksaalse noodi – lauldes pu-
runevast südamest, tundus üle ta näo libise-
vat iroonia kangelanna üle, kuid siiski pidi ta
kuivanud puu najal murest ja kurvastusest
murduma. Tähelepanuväärselt selge diktsioo-

De Falla ooperi peaosalised Nadia Kurem
(Salud) ja Bernardo Villalobos (Paco) USAst.
Harri Rospiu fotod

ni, konkreetse rollinägemuse ja hea ansamb-
litunnetusega osales Onu Sarvaori osas Jassi
Zahharov. Naispeategelase vanaema, vana
elutarga hispaania naise rollile Riina Airene
esituses oli küll ette nähtud pisut liiga äge ja
närviline liikumine.

Kuigi hispaanialike kirgede mängimine jäi etenduses tagaplaanile, õigemini kõrvalosatäitjate kanda, oli ooperikoori liikmetes tunda ehtsat uhket hoiakut. Tunnete skaala avaldus täielikult flamenkotantsijate numbris.

“Surm, mida ooperilaval näeme, on teistsugune kui see, millest loeme ajalehtedest, mida näeme televiisorist või kogeme vahetult,” ütles lavastaja Kuningas etenduse eel. “Ooperis on surm õilistatud ja samas paradoksaalne. Paistab, et surm on hea, sest Salud on oma lühikeses elus kogenud armastust, tema elul on olnud väärtus.”

Kuninga sõnul on “Lühikese elu” lugu küll väga lihtne, kuid muusikaliselt vormilt on tegemist erakordse ooperiga. “See pole tüüpiline lineaarne ooper *à la* “elas kord keegi ning temaga juhtus selline lugu”. Ooperiks saab seda nimetada vaid tinglikult – selles on palju ooperile ebatüüpilisi meeoleu- ja seisundipilte.”

“Lühikest elu” mängiti kõigest kolmel öhtul. Neeme Kuningas lubas, et Falla teost näeb ja kuuleb uuesti kevadel.